

До сьогодні точиться суперечка між істориками щодо визнання чи невизнання вояків УПА воюючою стороною у Другій світовій війні. Мабуть, вже давно прийшов час наслідувати приклад генерала Ф.Франко, який спорудив у Мадриді спільний монумент для іспанців, які загинули під час війни 1936-1939 років. Толерантну позицію займає і Віктор Ющенко: „Українці воювали в різних мундирах, багато було і тих, хто мав мужність почати визвольну боротьбу під власними прапорами. Насправді місце у світовій війні за людяність проти тоталітаризму визначали не тризуб чи зірочка на пілотці. По один бік у ній – радянські солдати, партизани та воїни-повстанці, що воювали з німецькими загарбниками. По інший бік – ті, хто знищував полонених у таборах смерті й топив у морі біженців із Кенігсберга”. До цих справедливих слів важко щось ще додати.

Багаторічна боротьба українського народу за незалежність завершилася перемогою 24 серпня 1991 року. Незалежність України не була ні подарунком, ні випадковістю. Вона була не кабінетною мрією інтелектуалів, а волею народу, який на різних поворотах історії, під різними прапорами вів за нею вперту боротьбу. Однак ця боротьба ще не закінчилася, вона триває. У статті „Незалежність в історії”, яку, багато в чому, слід вважати кредою, Віктор Ющенко закликає: „Врятувати Україну від деградації, подолати відставання, дати шанс на майбутнє може лише зміна влади... Щоб історія України мала гідне продовження, демократичні сили мають добитися проведення демократичних, чесних і прозорих президентських виборів у встановлений Конституцією термін. Для цього мають бути створені механізми, структури, але найголовніше – консолідація всіх демократичних, патріотичних сил”. 31 жовтня 2004 року завершиться протистояння двох сил – України влади і України народу, яку на виборах представляє всенародний кандидат Віктор Ющенко. В його перемогу вірять навіть захисники цього режиму, хоча не наважуються вголос говорити. Не викликає жодних сумнівів, що після 31 жовтня Україна вступить у новий, більш якісний, етап свого розвитку.

М.Вегеш (Ужгород)

РЯБЧУК М. ЗОНА ВІДЧУЖЕННЯ. УКРАЇНСЬКА ОЛІГАРХІЯ МІЖ СХОДОМ І ЗАХОДОМ (К.: КРИТИКА, 2004. – 224 с.)

У Львові, який справедливо вважається крупним науковим і культурним центром, є багато істориків та політичних публіцистів, проте книги лише двох викликають величезний резонанс в українському суспільстві, близькому і далекому зарубіжжі. Директор Інституту історичних досліджень Львівського національного університету імені Івана Франка професор Ярослав Грицак в останній своїй праці „Страсті за націоналізмом” (2004) чітко заявив: „Хочу ствердити, що Україна має саме стільки націоналізму, скільки потрібно, щоби забезпечити належний мінімум політичної стабільності в державі”. Дослідник доводить, що в сучасних умовах відбувається закономірний процес зближення двох Україн – Східної (проросійської) та Західної (просвіропейської).

Протилежну позицію займає найвідоміший український політичний есеїст Микола Рябчук. Його книги „Від Малоросії до України”, „Дилеми українського Фауста: громадянське суспільство і „розбудова держави”, „Дві України: реальні межі, віртуальні війни” присвячені актуальним проблемам українського націотворення. Якщо Я.Грицак не бачить великого трагізму в роздвоєності України, то Микола Рябчук відзначає: „Суспільна амбівалентність, що виникла в Україні внаслідок десятиліть тоталітаризму та колоніалізму, стала відтак важливим об'єктом пропагандистських маніпуляцій, спрямованих на подальшу атомізацію суспільства й утримання його в не громадянському стані. При цьому об'єктивні відмінності між сходом України та її заходом використовуються для залякування населення „розколом” і „громадянським конфліктом” (що автоматично має асоціюватися з „громадянською війною”), для поглиблення недовіри між різними групами

населення і нищення будь-якої суспільної солідарності, словом – створення найоптимальнішого для посткомуністичної олігархії середовища, де б вона могла виконувати роль самопроголошеного „миротворця”. Іншими словами, Микола Рябчук ґрунтовно досліджує боротьбу авторитарної держави з громадянським суспільством, акцентуючи на зумисному, на багатьох рівнях і за допомогою різних засобів, плеканні суспільної амбівалентності, інертності, невизначеності, і водночас – на можливостях і спробах суспільства цю свою внутрішню амбівалентність подолати.

Не відкриємо великої таємниці якщо стверджуватимемо, що мають право на існування обидва підходи – Ярослава Грицака про стирання відмінностей між різними регіонами України та Миколи Рябчука про маніпулювання влади існуванням двох Україн. Однак, в центрі нашої уваги буде нова книга Миколи Рябчука „Зона відчуження: українська олігархія між Сходом і Заходом” (2004). В передмові автор однозначно висловив своє ставлення до діючої влади, ставши на сторону народу: „Це їхня держава і вони розпоряджаються нею як хочуть і як уміють. Зрештою, всяка держава – це лише певний адміністративний та репресивний апарат. Він може належати усій нації, а може – лише групі людей. В Україні нації поки що нема, бо нема громадян. А є лиш держава, яка закономірно належить „їм”, а не „нам”. Мене не дивує, що населення не любить „їхньої” держави, не довіряє їй, і називає зневажливо „ця країна” або „эта страна”. Ця держава того заслуговує. А от чи заслуговує наше населення саме такої держави – побачимо на наступних виборах. Богу дякувати, вони ще проводяться”.

„Їхню” Україну на цих президентських виборах представляє Віктор Янукович, який, складається враження, вже не претендує на роль об’єднувача нації. Останні заяви „надійного” і „послідовного” про надання статусу державної російській мові, про небезпеку і „катастрофу” для України із вступом в НАТО, фактично, розставили всі крапки над „і”. Безліч так званих „технічних” кандидатів йому в цьому лише підспівують. Більш-менш „незалежні” кандидати думають не так про перемогу на президентських виборах, як про свої три відсотки на майбутніх парламентських. Сьогодні зрозуміло навіть людям, далеким від великої політики, що на роль лідера загальнонаціонального масштабу може претендувати тільки Віктор Ющенко.

Демократію, яку в Україні хоче запровадити теперішня політична еліта, Микола Рябчук називає „зімбабвійською”. З таким станом справ рішуче не погоджується опозиція в особі В.Ющенка, О.Мороза і Ю.Тимошенка, які час від часу змушені звертатися по допомогу до Заходу. Зрозуміло, що ця їх „зрадницька” позиція викликає серйозне занепокоєння в правлячих рядах. Окремі „технічні” кандидати лише для того балотуються, щоб акцентувати на „проамериканськості” Віктора Ющенка. В свою чергу США неодноразово закликали українську владу схаменутися, щоб уникнути відповідних санкцій з боку країн демократії. „Як і у випадку з братнім Зімбабве, - саркастично відзначає М.Рябчук, - ці санкції можуть включати позбавлення найкращих синів України в’їзних віз, заморожування їхніх банківських рахунків із мозольно заробленими в поцесі державотворення грошима, вигнання з Ради Європи тощо”. Як реагує українська влада? „Україна – незалежна держава і не дозволить втручатися у свої внутрішні справи” – неодноразово заявляли президент та його найближче оточення.

Влада буде все робити і вже робить для того, щоб спаллювати Віктора Ющенка, застосовуючи проти нього і його команди найбрудніші політичні технології. На рахунок цього вони вже мають непоганий досвід і не гребують нічим. Микола Рябчук ще в 2002 році розмірковував: „Я, скажімо, ніскільки не здивуюся, коли футбольні фанати, що закидали нещодавно камінням синагогу в Києві, за рік-два зізнаються, що є давніми прихильниками Віктора Ющенка і що саме його промови надихнули їх на подібні подвиги. Один з Кучминих найманців Дмитро Кисельов уже натякнув на ICTV на прямий зв’язок між нападом на синагогу та звільненням із тюрми депутата-унсовця Андрія Шкіля, а його колега Микола Княжицький, програвши на Львівщині вибори, повідомив усім, що Ющенко переміг завдяки підтримці націонал-соціалістичного електорату”.

Наших виборців уже важко здивувати чимось екстраординарним, а тому важко не погодитись з роздумами М.Рябчука: „Раби коштують дешево, особливо в злиденній країні, тож навряд чи буде великою несподіванкою виповзання на божий світ ще якогось понамарчука із плівками від спецслужб чи поява якихось нових правдолюбців зі спогадами про те, як їх Ющенко й Зварич вербували до талібану на початку 90-х років (байдуже, що ніякого талібану тоді не було, він з'явився допіру в середині 90-х). Після всього, що відбулося, я навряд чи здивуюся, коли усміхнені диктори на „1+1” (Європа!) розкажуть мені, що це, власне, Ющенко прибрав Гетьмана, а потім і Чорновола, щоб посісти їхні місця, та й журналістів Александрова і Гонгадзе він замочив, щоб запобігти викривальним публікаціям про банк „Україна” та про власну доньку, котра, як ми всі добре знаємо, той банк зруйнувала. Ну, а там, диви, люди Ющенка і на самого „папу” який-небудь замах придумують, - бо ж не кидати, справді, ще одну гранату у Вітренко чи ще якогось Шкрібляка від імені довірених осіб Віктора Андрійовича!..”. Все це мало місце під час останніх парламентських виборів. Додайте до цього нещодавній „напад” прихильників Ющенка на кандидата від влади в Івано-Франківську, спекуляції провладних ЗМІ з приводу стану здоров'я Віктора Андрійовича, підготовку опозицією „всенародного повстання” і вам стане все зрозуміло. На шпальтах деяких провладних закарпатських газет вже мусується думка про „нашистський слід” у смерті ректора УжНУ Володимира Сливки, про „підступність” „нашистського професора” Миколи Корпана тощо. Однак, ще не вечір... Важко навіть збагнути які ще спектаклі готує влада.

Вищеназваний перелік приписуваних Ющенкові злочинів можна назвати прикладами застосування чорних технологій. Але ж, використовуються не тільки вони. Якщо відкинути відверті наклепи та інсинуації, всі інші закиди телевізійних пропагандистів на адресу Ющенка зводяться до двох начебто цілком слушних тез: а) сам Ющенко, звісно, хороша людина, але він слабкий, нерішучий, некомпетентний, - а нам потрібна сильна, професійна влада; б) сам Ющенко, звісно, непоганий, але подивіться на його оточення (далі висмикуються імена тих чи тих „націоналістів”, „олігархів” чи просто „дурнів” – залежно від пропагандистських потреб). Суть цієї стратегії, звичайно, підступна: ввійти в довіру до телеглядача, ототожнившись на початку з його власним, позитивним поглядом на Ющенка, а тоді непомітно – через „але” – нав'язати йому свою негативну думку як нібито його власну, похідну від внутрішніх роздумів та вагань. Навіть технології при показі черговості виборчої реклами роблять свою справу. На одному з провладних каналів реклама Ющенка слідує після географічної карти, на якій чітко поділена Україна. Складається враження, що мова йде про ющенківську рекламу, яка свідомо ділить Україну на захід і схід. Не випадково, що під час моєї зустрічі з вчителями на Воловеччині, мені доводилось роз'яснювати, що Віктор Ющенко до цього не має жодного відношення. Поява рейтингів двох реальних кандидатів теж переслідує свою мету: чим ближче до виборів рейтинги зрівнюються, а потім Віктор Янукович йде у відрив. Якщо врахувати, що наступного тижня рейтинги кандидатів публікувати заборонено, то останні результати свідчать про випередження Ющенка Януковичем від 5 до 10 відсотків. Це й вимагалось довести, а тому не вірте жодним екзит-полам 31 жовтня. Все це рука наших...

Миколу Рябчука важко назвати апологетом Ющенка. Та й сам він щодо лідера „Нашої України” має свою думку: „Я не схильний переоцінювати ані ораторських, ані інших здібностей Віктора Ющенка, проте знаю, що на посаді прем'єр-міністра він досяг за рік більшого, ніж усі попередні прем'єр-міністри разом із президентами разом узяті; знаю також, що він цілком непогано заповнив підконтрольні йому посади – причому професійні олігархи в уряді виявилися значно ефективнішими від професійних патріотів (що Ющенкові й справді варто на майбутнє врахувати); а також я пам'ятаю розмову двох персонажів на Мельничанкових плівках, один із яких, дуже схожий на Миколу Азарова, жаліється комусь дуже схожому на президента Кучму, що капосний прем'єр-міністр Ющенко вперто не бажає підписувати якогось сумнівного документу. У відповідь президент Кучма скрушно зітхає: „Да, этот Ющенко не такой простой, как мы думали”.

Про компетентність Віктора Ющенка необхідно судити за його справами, а не за співчутливими зітханнями телевізійних пропагандистів. Я вже неодноразово писав про успіхи В.Ющенка на високих посадах, які він займав, а тому повністю поділяю думку М.Рябчука: „Протягом п'яти років Ющенко цілком успішно керував Національним банком, зокрема й фатального 1998 року, коли гривня хоча й похитнулася, проте не покотилась у прірву слідом за російським рублем – великою мірою завдяки професійності головного банкіра. В 1999-2001 роках ця людина оживила напівмертву українську економіку, заткнула чимало злодійських дірок (за що, власне, й поплатилася врешті посадою), ліквідувала бартер, виплатила астрономічні заборгованості з пенсій та зарплат, скоротила зовнішній борг, здійснила цілий ряд необоротних реформ, наслідки яких відчутні й досі”. Незабаром нам знову знадобиться геній Ющенка, щоб виводити Україну з економічної скрути, яку нам залишила десятилітня ера Леоніда Даниловича

„Я знаю, - висловлює свою думку Микола Рябчук, - що Ющенко почувається вельми незатишно в ролі політичного лідера і що значно охочіше він би займався своїми бджолами, живописом чи бухгалтерсько-банківськими рахунками. Але в цьому є й своя перевага: він не шукає для себе особистої вигоди, а отже й політика його буде не проющенківською, а таки проукраїнською. І навіть коли вона із якихось причин нам не сподобається, ми зможемо цілком вільно вибрати собі іншого президента, - на відміну від сьогоденішньої ситуації, коли нам нав'язують безконечну „спадкоємність” кучм у різних реінкарнаціях”. Прислухаймося до цієї слушної думки.

Віктор Ющенко з-поміж багатьох кандидатів яскраво відрізняється своїми моральними рисами та етичними уподобаннями. Правий М.Рябчук, коли твердить, що „навіть коли б особиста порядність була єдиною чеснотою Віктора Ющенка, одного цього, гадаю, було б достатньо, щоб пов'язувати з ним певні сподівання, - надто вже рідкісна ця риса в політиці, особливо постсовєтській. Зрозуміло, і Віктор Ющенко, й „Наша Україна” належать певній добі й певному соціуму, і в цьому сенсі мають свої неминучі обмеження та недоліки. Але поки що це найкраще з усього, що ми маємо в нашому посткомуністичному політикумі, і це все-таки шанс на гуманніше, розумніше і справедливіше суспільство, ніж те, котре є і котре всіма правдами і неправдами захищають його супротивники”. Народ у загальній своїй масі вже визначився, але залишаються ще ті наші громадяни, які продовжують розгублено тупцюватися між звичним минулим і незвичним майбутнім, між Європою і Євразією, між гідним, але відповідальним життям та нікчемним, але щасливо-бездумним. Саме за них і точитиметься основна боротьба, перші результати якої матимемо вже 31 жовтня. Сучасна українська влада давно збагнула, що підтримувати в людині тваринне і рабське набагато простіше, ніж вичавлювати з неї раба і плекати громадянина.

Перемога Віктора Ющенка стане одним із етапів трансформації української свідомості, внаслідок чого відбудеться якісний стрибок у „вичавлюванні рабства” з наших душ, формування громадянського суспільства, яке впродовж тринадцяти років незалежності ми так і не спромоглися побудувати. Програма Віктора Ющенка зрозуміла для кожного українця: „Я йду на вибори, щоб подолати в Україні бідність і безробіття, забезпечити високі стандарти життя для простих людей. Я знаю, які проблеми хвилюють кожного громадянина України. Я знаю, як ці проблеми вирішувати – і я вмю їх вирішувати. Всі мої дії на посаді Президента будуть законними, прозорими і зрозумілими. Мої дії будуть рішучими, послідовними і ефективними. Вже з наступного року ми всі відчуємо, що живемо в зовсім іншій державі – яка дбає про всіх громадян, а не лише про чиновників і олігархів.

Тих, хто мене підтримає на виборах, і тим, хто цього не зробить, гарантую: я стоятиму на сторожі прав кожного з вас. В Україні буде зручно і затишно усім і кожному – в цьому я вбачаю свій головний обов'язок...”

М. Вереш (Ужгород)